

Василь ДЕМ'ЯНИШИН

доктор економічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет,
Тернопіль, Україна, v.g.demianyshyn@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2140-1925

СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РЕФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ТА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Вступ. Уповільнення темпів соціально-економічного розвитку України, обумовлених зниженням ефективності державної фінансової політики, відставанням її стратегії від вимог часу засвідчує про наявність складних невирішених проблем управління державними фінансами. Система такого управління виявилася непередбачуваною, особливо у довгостроковій та середньостроковій перспективі. Незбалансованість окремих елементів фінансового механізму спричинилася до зниження якості виконання державою своїх функцій. Об'єктивно перед суспільством постало завдання з реформування системи управління державними фінансами в усіх ланках фінансової системи, модернізуючи при цьому фінансовий механізм держави та забезпечуючи досягнення довгострокової макроекономічної стабільності.

Мета – дослідити науково-методологічні підходи до визначення стадій, напрямів та конкретних складових управління державними фінансами, обґрунтувати сучасні вектори реформування цього управління в умовах модернізації фінансового механізму та фінансової системи України.

Методи. У дослідженні використано загальні та спеціальні методи, зокрема – діалектичного аналізу, синтезу, індукції та дедукції, логічного узагальнення, а також формалізації.

Результати. Розкрито концептуальні підходи до з'ясування сутності та загальних характеристик управління державними фінансами, його мети, завдань, принципів та підходів. З'ясовано взаємозв'язок між видами, стадіями, напрямками та складовими елементами системи управління державними фінансами. Проаналізовано чинники, які негативно впливають на процес управління. Запропоновано напрямки удосконалення системи управління державними фінансами в умовах реформування фінансової системи України та розвитку фінансового механізму суспільства, зокрема: посилення вимог у дотриманні фінансової дисципліни; модернізація системи формування та розподілу фінансових ресурсів держави; створення належних умов для забезпечення виконання державних фінансових планів; забезпечення належного рівня гласності, прозорості та чіткої підзвітності в управлінні усіма ланками фінансової системи України. Доведено, що реалізація кожного з

цих напрямів сприятиме підвищенню ефективності управління державними фінансами в умовах модернізації фінансового механізму та фінансової системи України.

Ключові слова: управління державними фінансами, фінансовий механізм, фінансова система, бюджетне прогнозування, державне фінансове планування, стратегічне планування, державні фінансові ресурси, державні фінансові плани, державний фінансовий контроль.

Рис.: 1; бібл.: 13.

Василий ДЕМЬЯНИШИН

доктор экономических наук, профессор, Запорожский национальный университет, Тернополь, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ ВЕКТОРЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ФИНАНСАМИ В УСЛОВИЯХ МОДЕРНИЗАЦИИ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА И ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Введение. Сокращение темпов социально-экономического развития Украины, обусловленных снижением эффективности государственной финансовой политики, отставанием ее стратегии от требований времени свидетельствует о наличии сложных нерешенных проблем управления государственными финансами. Система такого управления оказалась непредсказуемой, особенно в долгосрочной и среднесрочной перспективе. Несбалансированность отдельных элементов финансового механизма привела к снижению качества выполнения государством своих функций. Объективно перед обществом встала задача реформировать систему управления государственными финансами во всех звеньях финансовой системы, модернизируя при этом финансовый механизм государства и обеспечивая достижение долгосрочной макроэкономической стабильности.

Цель – исследовать научно-методологические подходы к определению стадий, направлений и конкретных составляющих управления государственными финансами, обосновать современные векторы реформирования этого управления в условиях модернизации финансового механизма и финансовой системы Украины.

Методы. В исследовании использованы общие и специальные методы, в частности – диалектического анализа, синтеза, индукции и дедукции, логического обобщения, а также формализации.

Результаты. Раскрыты концептуальные подходы к выяснению сущности и общих характеристик управления государственными финансами, его цели, задач, принципов и подходов. Установлена взаимосвязь между видами, стадиями, направлениями и составными частями системы управления государственными финансами. Проанализированы факторы, которые негативно влияют на процесс управления. Предложены направления совершенствования системы управления государственными финансами в условиях реформирования финансовой системы Украины и развития финансового механизма общества, в частности: усиление требований при соблюдении финансовой дисциплины в перспективе; модернизация системы формирования и распределения финансовых ресурсов государства; создание условий для обеспечения выполнения государственных финансовых планов; обеспечение надлежащего уровня гласности, прозрачности и четкой подотчетности в управлении всеми звеньями финансовой си-

стемы України. Доказано, что реализация каждого из этих направлений будет способствовать повышению эффективности управления государственными финансами в условиях модернизации финансового механизма и финансовой системы Украины.

Ключевые слова: управление государственными финансами, финансовый механизм, финансовая система, бюджетное прогнозирование, государственное финансовое планирование, стратегическое планирование, государственные финансовые ресурсы, государственные финансовые планы, государственный финансовый контроль.

Vasyl DEMIANYSHYN

Dr. Sc. (Economics), Prof., West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
v.g.demianyshyn@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2140-1925

MODERN VECTORS OF REFORMING PUBLIC FINANCE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF THE FINANCIAL MECHANISM AND FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE

Introduction. The decline in the rate of socio-economic development of Ukraine, caused by a decrease in the effectiveness of state financial policy, the lag of its strategy from the requirements of the time, indicates the presence of complex unsolved problems of public finance management. The system of such management turned out to be unpredictable, especially in the long and medium term. The imbalance of certain elements of the financial mechanism led to a decrease in the quality of the state's performance of its functions. Objectively, society was faced with the task of reforming the public finance management system at all levels of the financial system, while modernizing the financial mechanism of the state and ensuring the achievement of long-term macroeconomic stability.

The purpose of the article is to study scientific and methodological approaches to determining the stages, directions and specific components of public finance management, substantiation of modern vectors of reforming this management in the context of modernization of the financial mechanism and financial system of Ukraine.

Methods. The study used general and special methods, in particular, dialectical analysis, synthesis, induction and deduction, logical generalization, and formalization.

Results. The conceptual approaches to clarifying the essence and general characteristics of public finance management, its goals, objectives, principles and approaches are disclosed. The relationship between the types, stages, directions and components of the public finance management system has been established. The factors that negatively affect the management process are analyzed. The directions of improving the public finance management system in the context of reforming the financial system of Ukraine and the development of the financial mechanism of society are proposed, in particular: strengthening the requirements for maintaining financial discipline in the future; modernization of the system for the formation and distribution of financial resources of the state; creating conditions for ensuring the implementation of state financial plans; ensuring an appropriate level of publicity, transparency and clear accountability in the management of all parts of the financial system of Ukraine. It is proved that the implementation of each of these areas will contribute to improving the efficiency of public finance management in the context of modernization of the financial mechanism and financial system of Ukraine.

Keywords: *public finance management, financial mechanism, financial system, budget forecasting, public financial planning, strategic planning, public financial resources, public financial plans, public financial control.*

JEL Classification: G28; H50; H60; H61; H70; H73; H79.

Постановка проблеми. Розробка нових підходів до формування ефективної фінансової системи України та механізму її функціонування вимагає модернізації видів, форм, методів, інструментів та важелів, які використовують у процесі управління державними фінансами.

Необхідність реформування управління державними фінансами та фінансової системи України обумовлена, з одного боку, несприятливим зовнішнім середовищем, пов'язаним з розв'язанням війни та проведенням агресивної зовнішньої політики Російською Федерацією проти України, а з іншого – виникненням на цій базі економічної кризи, внаслідок якої скоротився реальний ВВП більш ніж на 10 відсотків, поглибилися інфляційні процеси та утричі знецінилася гривня, збільшився дефіцит державного бюджету, значно знизився рівень добробуту населення та зменшилися фінансові можливості домогосподарств, зріс податковий тиск на юридичних і фізичних осіб, знизилася ефективність державних витратків. Система управління державними фінансами виявилася неефективною і не відповідає вимогам часу. Дефіцит фінансових ресурсів, неузгодженість і незбалансованість окремих елементів фінансового механізму держави зумовили зниження якості виконання органами державної влади, державного управління, місцевого самоврядування своїх функцій і повноважень, ослаблення державних інституцій.

Державна фінансова політика України виявилася непрогнозованою, особливо у довгостроковій та середньостроковій перспективі. Зростали розбіжності між пла-

новими та фактичними державними доходами і видатками. Важливою проблемою управління виявилась відсутність цілісної системи стратегічного планування.

У таких умовах перед суспільством постало завдання реформувати систему управління державними фінансами, модернізуючи при цьому фінансовий механізм держави та забезпечуючи досягнення довгострокової макроекономічної стабільності. Процес такого реформування вимагав охоплення всіх стадій управління, зокрема державного фінансового планування, виконання державних фінансових планів, бухгалтерського обліку і звітності у державному секторі, державного фінансового контролю. Особливої уваги потребували розробка нових підходів до стратегічного довгострокового та середньострокового фінансового планування, посилення контролю за державними видатками, оптимізації державних витратків, управління фінансовими ризиками, державним боргом та міжнародною ліквідністю, активізації участі громадян у бюджетному процесі, запровадження у практику управління державними фінансами сучасних інформаційних технологій і постійного оновлення їх бази тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління державними фінансами в Україні присвячені праці багатьох українських науковців. Протягом останніх років такі питання у різних ракурсах розглядають В. Горин [1], В. Коваленко [2], З. Лободіна [3], Ю. Мискін [4], Г. Погріщук [5], О. Рожко [6], В. Федосов, А. Крисоватий, В. Опарін [7; 8], А. Хомутенко [9] та ін. Окремі питання теорії і практики управ-

ління державними фінансами, а також підвищення ефективності цього управління є об'єктами досліджень інших українських та зарубіжних вчених, науково-дослідних організацій. Проте цей сектор фінансової науки вимагає поглибленого дослідження. Потребує також формування комплексного підходу до розробки ефективних форм і методів управління державними фінансами в умовах модернізації фінансового механізму та фінансової системи України.

Метою статті є дослідження науково-методологічних підходів до визначення стадій, напрямів та конкретних складових управління державними фінансами, обґрунтування сучасних векторів реформування управління державними фінансами в умовах модернізації фінансового механізму та фінансової системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління – це окрема галузь науки, яка досліджує принципи, методи, засоби, форми стимулювання та організаційні важелі впливу на дії людей, використання необхідних ресурсів для досягнення конкретних стратегічних і тактичних цілей. З одного боку, управління є процесом, а з іншого – керуючою системою. Наука про управління має свій предмет дослідження, базується на власних принципах, закономірностях, використовуючи специфічні прийоми і методи.

Фінансова наука розглядає процес управління з урахуванням свого предмета дослідження, а саме відносин, пов'язаних з розподілом і перерозподілом ВВП з метою формування й використання централізованих грошових фондів держави та децентралізованих фондів господарюючих суб'єктів. Управління державними фінансами охоплює тільки державний сектор. Тому об'єктами цього управління є державні фінансові потоки, державні фінансові ресурси, централізовані фонди грошових

коштів держави та децентралізовані фонди грошових коштів суб'єктів господарювання державної форми власності, державні фінансові плани, державна фінансова система України.

Під предметом такого управління пропонуємо розуміти теоретико-методологічні та практичні засади управління державними фінансами. Такі засади обумовлені наявністю фінансових відносин, що характеризують фінанси як об'єктивну економічну категорію та визначають її сутність. Тому фінансова наука акцентує увагу на тому, що, розробляючи управлінські рішення, суб'єкти управління зобов'язані зрозуміти особливості функціонування таких відносин. Це дасть їм можливість не допустити помилок під час визначення пропорцій розподілу ВВП, запропонувати та використовувати ефективну систему формування і розподілу державних фінансових ресурсів, належним чином організувати державний фінансовий контроль.

Метою управління державними фінансами є оптимізація розподілу і перерозподілу ВВП, забезпечення високої ефективності формування і використання державних фінансових ресурсів на всіх стадіях бюджетного процесу в усіх ланках державної фінансової системи. Досягнення цієї мети може бути забезпечене належним чином за умови використання всіх елементів фінансового механізму.

В управлінні державними фінансами застосовується теорія систем, яка дає можливість управлінцям бачити об'єкт управління, його складові та взаємозв'язок між ними. Такий підхід в управлінні державними фінансами полягає у впорядкованій процедурі вибору й прийняття управлінських рішень з урахуванням всіх можливих чинників.

Однак у кожній конкретній ситуації виникає потреба вибору певних методів, що

зумовлює виникнення ідеї ситуаційного підходу. Такий підхід передбачає вибір найбільш важливих чинників, що впливають на підвищення або зниження ефективності роботи, а також їх врахування при прийнятті тих чи інших управлінських рішень.

Під управлінням державними фінансами пропонуємо розуміти сукупність фінансових форм, методів, важелів та інструментів цілеспрямованого впливу на державні фінанси і фінансову систему держави, які використовує фінансовий апарат суспільства для формування, розподілу та найбільш ефективного використання державних фінансових ресурсів з метою досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни.

Більшість економістів вважає, що з наукових позицій процес управління функціонує за умови єдності трьох основних складових: змісту, структури і технології управління. Зміст процесу управління – це цілеспрямований вплив фінансового апарату держави на мобілізацію державних фінансових ресурсів та їх використання, функціонування державної фінансової системи країни. Змістовна складова охоплює принципи, завдання, функції управління. Структура процесу управління державними фінансами віддзеркалює характер та особливості взаємодії між керуючою і керованою системами, тобто суб'єктом та об'єктом управління. Організація управління містить особливу структуру системи управління державними фінансами, її рівні, ланки та взаємозв'язок між ними. Під технологією управління державними фінансами розуміють динаміку процесу управління, яка охоплює технологію, взаємозв'язок та керування в часі його стадій і фаз, цикл управління, операції тощо.

Будь-яка система управління потребує пошуку методологічних підходів, які містять пов'язані між собою методи. Так, А. Хому-

тенко вважає, що “управління державними фінансами може ґрунтуватися на: системному, холістичному, проектно-орієнтованому, процесному, кібернетичному, інформаційному, сигнальному, синергетичному, структурно-функціональному, функціонально-вартісному, соціокультурному, інституціональному та інших підходах” [9, с. 33].

У державній фінансовій системі процес управління здійснюється завдяки використанню всіх складових економічного механізму, включаючи елементи державного фінансового механізму, за допомогою фінансових форм, методів, важелів, інструментів, стимулів і санкцій. Управління державними фінансами є важливою функцією держави, пов'язаною з керівництвом соціально-економічним розвитком країни та виконанням нею своїх конституційних функцій.

Більшість українських економістів вважають, що управління державними фінансами відбувається завдяки врахуванню концептуальних властивостей. До таких властивостей А. Хомутенко відносить: “внутрішню організацію, ієрархічність системи, цілеспрямованість системи, емерджентність системи, самоорганізацію, незвідність характеристик та властивостей усієї системи до суми властивостей та характеристик її елементів” [9, с. 54-56].

Управління державними фінансами базується на основі принципів, які українські економісти поділяють на загальні і спеціальні. “До загальних принципів відносять такі, які відображають рівень використання в управлінні системи цінностей, властивих суспільству у цілому (домінування загальнолюдських цінностей над інтересами класів, націй, суспільних груп, окремих територій тощо; єдності особистих та суспільних інтересів; гуманізму; рівності юридичних і фізичних осіб перед законом; демократизму; законності; взаємної відповідальності держави, юридичних і фізичних осіб)” [5, с. 18].

Під спеціальними принципами управління державними фінансами науковці розуміють ті, які: “конкретизують загальні принципи; у концентрованому вигляді визначають основні параметри бюджетної стратегії і тактики; конкретизуються у законах, інших нормативно-правових актах, кодексах, свідомості фахівців і суспільства у цілому; є критеріями оцінки результатів управління, рівня професійної культури фахівців, основою їх професійного мислення; забезпечують результативний, ціннісно-орієнтаційний, інформаційний, психологічний вплив на соціально-економічні процеси, що відбуваються у суспільстві. До спеціальних принципів відносять наступні: єдності теорії і практики у формулюванні засад та реалізації бюджетної стратегії і тактики; політичного підходу до вирішення економічних питань; поєднання галузевого і територіального управління; виявлення найслабшої ланки в системі управління; взаємозв'язку; об'єктивності; конкретності; розвитку; ефективності; закономірності; соціальної справедливості і неупередженості; вертикальної і горизонтальної справедливості; зіставності і порівняльності; історизму; матеріалізму; стабільності; директивності, обов'язковості; безперервності; повноти; реальності; плановірності і пропорційності; наукової обґрунтованості; інтуїтивності і передбачуваності; демократії; компетентності; гнучкості; системності; пріоритетності; економії; матеріальної зацікавленості; матеріальної відповідальності; гласності, публічності і прозорості; бюджетного контролю; морально-етичні” [5, с. 18].

Загальні і спеціальні принципи управління державними фінансами доцільно використовувати відповідними суб'єктами при розробці законів, нормативних актів Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади та управління, органів місцевого самоврядування з питань управління, зокре-

ма, функціонування державної фінансової системи, бюджетного процесу, фінансового планування, фінансового прогнозування, фінансового програмування, оподаткування, фінансування, державного фінансового контролю, фінансової звітності, фінансового регулювання тощо. При цьому кожен напрямок управління має враховувати, з одного боку, загальні і спеціальні принципи, а з іншого – базуватися на специфічних (доповнюючих) принципах, які підкреслюють особливі ознаки і вирізняють цей напрямок.

Фінансова наука і практика розглядають управління державними фінансами як комплексне поняття. З одного боку, держава використовує фінанси як основний інструмент управління економікою і соціально-культурною сферою, впливаючи таким чином на весь процес суспільного відтворення: виробництво, розподіл, обмін і споживання. Крім цього, за допомогою бюджетних фінансових важелів та інструментів здійснюється цілеспрямований вплив на кількісні та якісні показники соціально-економічного розвитку. З іншого боку – державна фінансова система є об'єктом управління. Керівництвом охоплюються державні фінансові потоки, державні фінансові ресурси, загальний і спеціальний фонд бюджету, державні фінансові плани, державні доходи і видатки, ланки державної фінансової системи. При цьому виокремлюють стратегічне (загальне) та оперативне (поточне) управління, що передбачає розробку й реалізацію державної фінансової стратегії і тактики. Будучи об'єктом управління, державні фінанси використовують як інструмент в системі управління економікою. Ці два аспекти управління не порушують принципу його єдності, оскільки здійснюються в інтересах активного впливу державних фінансів, фінансового механізму на весь процес соціально-економічного розвитку суспільства [5, с. 19].

Таким чином, управління державними фінансами – це сукупність взаємопов'язаних дій (управлінський функцій), прийомів, методів, що спрямовані на керування державними фінансовими потоками, державними фінансовими ресурсами, централізованими фондами грошових коштів держави, децентралізованими фондами грошових коштів суб'єктів господарювання державної форми власності, державними фінансовими планами, державною фінансовою системою країни з метою досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку суспільства та якісного виконання державою своїх функцій.

Серед багаточисельних елементів управління особливу увагу доцільно приділяти окремим видам. Сучасна фінансова наука і практика акцентують увагу на трьох основних видах – стратегічне, поточне та оперативне управління. Ці види мають однаково важливе значення при побудові та функціонуванні діючої системи, спрямованої на досягнення належного економічного зростання, якісного надання державних послуг та стимулювання реформ в усіх інших сферах. Взаємозв'язок між окремими видами, стадіями, напрямками та складовими частинами управління державними фінансами відображено на рис. 1.

При цьому основну увагу усіх органів управління доцільно приділяти зміні підходів до стратегічного управління фінансами, яке здатне забезпечити макроекономічну стабільність у суспільстві, а також прискорення темпів соціально-економічного зростання. Засади таких підходів визначені Стратегією реформування системи управління державними фінансами [10] та іншими законодавчими й нормативними актами, найважливішими з яких є Бюджетний кодекс України [11], Податковий кодекс України [12], Митний кодекс України [13] з урахуванням останніх змін та доповнень.

Стратегічні засади реформування системи управління державними фінансами охоплюють всі існуючі методи управління, зокрема – економічні, адміністративні та соціально-психологічні, з поміж яких особливу увагу акцентовано саме на економічних. Вони стосуються усіх стадій бюджетного процесу та відповідних елементів і складових управління, включаючи державне фінансове планування, виконання державних фінансових планів, бухгалтерський облік і звітність у державному секторі й державний фінансовий контроль, мають безпосередній стосунок до усіх ланок державних фінансів, посідають центральне місце у фінансовій системі України.

Важливою метою удосконалення системи управління державними фінансами є забезпечення побудови ефективної фінансової системи України, здатної здійснювати надання усіма ланками якісних державних послуг усім суб'єктам суспільства у процесі розподілу і перерозподілу ВВП, сприяючи при цьому досягненню належних пріоритетів розвитку України.

Досягнення такої мети можливо забезпечити за допомогою таких напрямків:

- дотримання належної фінансової дисципліни в довгостроковій та середньостроковій перспективі;
- реформування діючої системи формування і розподілу державних фінансових ресурсів та підвищення її ефективності у процесі розробки й уточнення державної економічної політики;
- створення належних умов для забезпечення якісного виконання державного бюджету та інших фінансових планів держави;
- забезпечення належного рівня гласності, прозорості та чіткої підзвітності в управлінні усіма ланками фінансової системи держави.

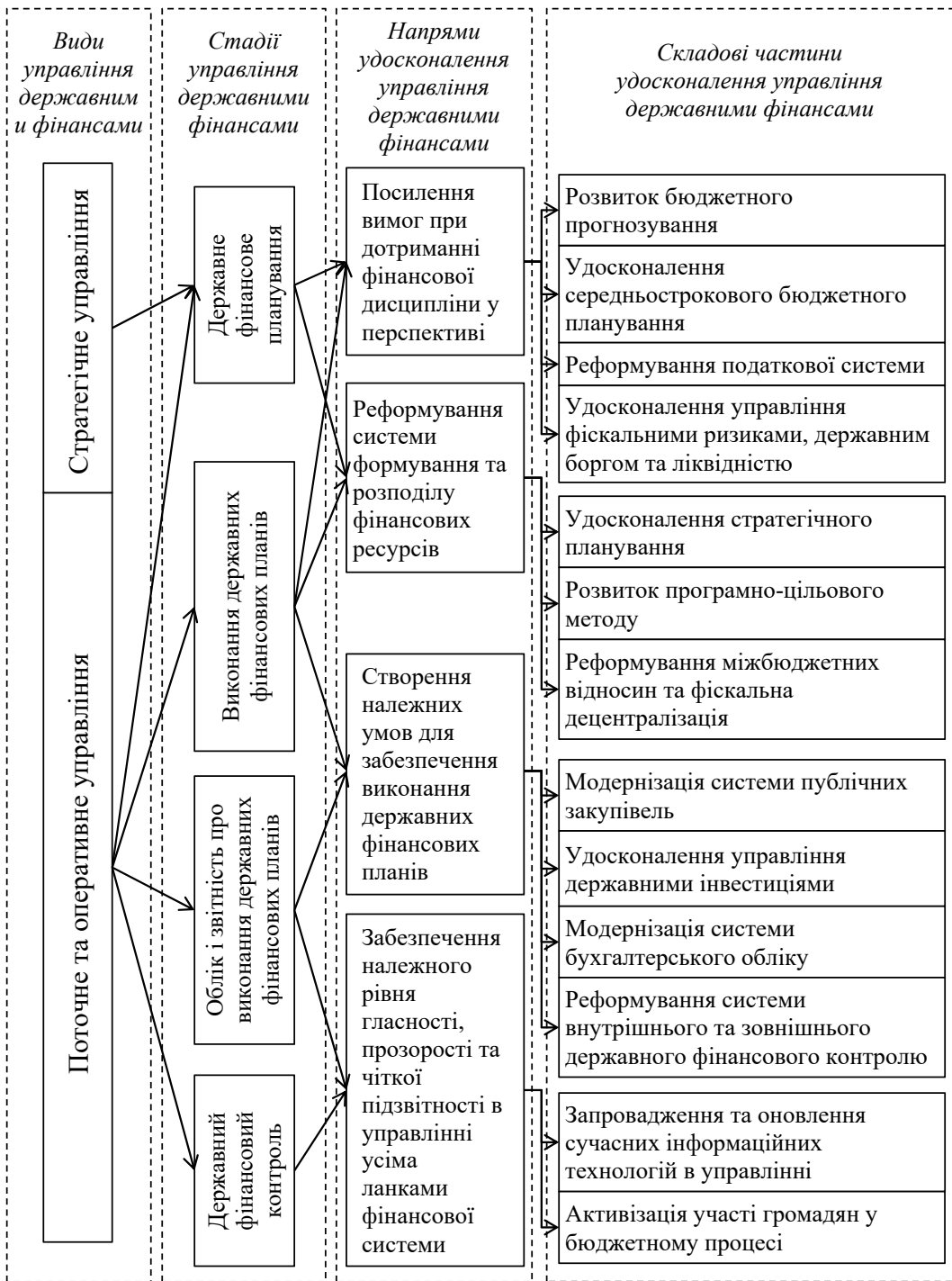

Рис. 1. Взаємозв'язок між видами, стадіями, напрямками та складовими частинами удосконалення управління державними фінансами*

* Побудовано автором.

У процесі удосконалення системи управління державними фінансами в умовах реформування фінансової системи України пропонуємо акцентувати увагу на таких основних завданнях:

1. Запровадження в усіх ланках державних фінансів практики довгострокового стратегічного та середньострокового фінансового планування, спрямованого на підвищення ефективності процесів формування й розподілу державних фінансових ресурсів відповідно до окреслених пріоритетів розвитку суспільства.

2. Посилення фінансової дисципліни на всіх стадіях бюджетного процесу в усіх ланках фінансової системи України.

3. Розробка та практична реалізація ефективної системи фінансового планування та належного оцінювання якості виконання усіх державних фінансових планів в Україні, розширення прав та посилення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників та отримувачів бюджетних коштів і коштів державних цільових фондів при формуванні пріоритетів їхньої діяльності та належного й ефективного використання державних фінансових ресурсів з метою досягнення поставлених цілей.

4. Створення належних умов для забезпечення ефективності державних видатків шляхом проведення поглибленого аналізу доцільності й ефективності усіх державних видатків та перегляду підходів до їх проведення у процесі переходу від фінансового утримання окремих установ до надання конкретних якісних державних послуг усім суб'єктам суспільства.

5. Істотне покращення, підвищення якості, спрощення, здешевлення та модернізація адміністрування державних й місцевих податків і зборів, а також забезпечення дотримання усіх вимог податкового законодавства України.

6. Удосконалення методів контролю за фіскальними ризиками, а також систематичного проведення роботи з метою їх мінімізації в усіх ланках фінансової системи України.

7. Наукове обґрунтування та державний супровід стратегічного розподілу, а також безперервне здійснення моніторингу усіх державних інвестицій, забезпечуючи безумовну охорону інтересів держави.

8. Завершення розпочатої державою фінансової децентралізації, забезпечуючи при цьому належний і чіткий розподіл між державою та органами місцевого самоврядування відповідних повноважень й фінансових ресурсів, необхідних для якісного виконання своїх функцій, а також надання державних послуг.

9. Удосконалення форм та методів державного фінансового контролю, підвищення ефективності й результативності зовнішнього і внутрішнього державного фінансового контролю, особливо аудиту в органах державної влади, державного управління, місцевого самоврядування.

10. Запровадження та постійне оновлення сучасних інформаційних технологій у процесі управління державними фінансами в усіх ланках фінансової системи України.

Результатом виконання цих завдань, на нашу думку, може бути якісне удосконалення системи управління державними фінансами та високі позитивні результати, які відобразатимуться у: значному скороченні дефіциту державних фінансових ресурсів; зниженні темпів зростання зовнішнього та внутрішнього державного боргу; сприянні розумної послідовності та можливої передбачуваності державної фінансової політики; передбачуваності фінансових внутрішніх та зовнішніх викликів й можливості попередження їх негативних наслідків; розширенні обсягів та підвищенні якості державних послуг й задоволенні суспільних

інтересів громадян України; зростанні обсягів і підвищенні ефективності державних фінансових інвестицій, що сприятиме прискоренню темпів соціально-економічного розвитку України.

Вихідним й одним з найважливіших напрямів реформування системи управління державними фінансами вважаємо неухильне дотримання фінансової дисципліни у довгостроковій та середньостроковій перспективі. Цей напрямок передбачає запровадження у практику управління науково-обґрунтованого макроекономічного та державного фінансового прогнозування, реформування середньострокового державного фінансового планування, модернізації управління фіскальними ризиками, державним боргом та ліквідністю.

На надійність та реальність прогнозів істотно впливають об'єктивні (макроекономічна нестабільність) та суб'єктивні (заполітизованість економічних процесів) чинники. З метою зменшення можливостей такого впливу доцільно створити потужну базу для планування, враховувати реалістичні очікування, попередити вплив на процеси макроекономічного та державного фінансового прогнозування суб'єктивних чинників. Оскільки центральною ланкою державних фінансів є бюджет держави, фінансова наука і практика пропонують узгоджувати, особливо на загальнодержавному рівні, терміни розробки або уточнення макроекономічних прогнозів з показниками доходів і видатків бюджету на довгостроковий і середньостроковий період. При цьому процес прогнозування має бути деполітизованим і неупередженим з використанням сучасних ефективних інструментів в умовах тісної координації між показниками макроекономічних і бюджетних прогнозів, з урахуванням можливих ризиків, зокрема, непередбачуваності змін у чинному законодавстві та відсутності консенсусу під час оцінки таких прогнозів.

Реформування середньострокового державного фінансового планування спрямоване на перехід від однорічного періоду бюджетного планування до трирічного. Саме це спроможне забезпечити тісний взаємозв'язок між стратегічними напрямами державної політики та очікуваними суспільством результатами діяльності головних розпорядників, розпорядників та отримувачів бюджетних коштів. Метою такого реформування вважаємо досягнення збалансованості та передбачуваності державної фінансової політики на середньостроковий період, забезпечуючи при цьому оптимальний обсяг державних видатків, їхнього фінансування, скорочення бюджетного дефіциту та державного боргу.

Реальне запровадження середньострокового державного фінансового планування є результатом зміни державної фінансової політики в умовах обмежених фінансових ресурсів, спрямованої на посилення фінансової дисципліни та ефективне використання державних фінансових ресурсів. Важливим завданням таких змін є запровадження бюджетної декларації на трирічний період, у якій були б поєднані стратегічні пріоритети розвитку держави з можливостями державного бюджету. У бюджетній декларації доцільно передбачити створення оптимальних середньострокових рамок для планування показників доходів і видатків бюджету.

Ефективне бюджетне планування можливе за умови оптимізації головних розпорядників бюджетних коштів, посилення їх ролі у бюджетному процесі, відповідальності за досягнення стратегічних цілей. Підготовка проекту державного бюджету вимагає розробки чіткого календарного плану, а також запровадження дієвих фіскальних правил.

Важливою складовою реформування є модернізація управління фіскальними ри-

зиками. Зважаючи на наявність в Україні прямих та умовних фіскальних ризиків, завданнями уряду є: посилення державного фінансового контролю за роботою державних підприємств, розширення обсягів інформації про ймовірність виникнення таких ризиків, удосконалення механізмів захисту від необхідності фінансування ризиків непогашення запозичень коштами бюджету та ін.

Метою діяльності виконавчої влади у цьому напрямку є: включення до тексту середньострокової бюджетної декларації окремих положень стосовно оцінки фіскальних ризиків; посилення ролі Міністерства фінансів України у процесі оцінки фіскальних ризиків та використання дієвих заходів для їх мінімізації; активізація роботи щодо міжвідомчої координації діяльності, пов'язаної з фіскальними ризиками; запровадження ефективних механізмів при наданні державних гарантій.

Зважаючи на тенденції до зростання державного боргу, удосконалення управління таким боргом є незаперечним завданням уряду. У зв'язку з цим Кабінету Міністрів України доцільно розробити конкретні заходи, спрямовані на скорочення обсягів державного боргу, а також оптимізувати базу надійних інвесторів у державні цінні папери.

Важливе місце у процесі реформування управління державними фінансами займає удосконалення управління державними доходами та податковою системою. Ускладненню цієї проблеми сприяє відсутність стратегії розвитку податкової системи України, значний податковий тиск на платників податків, нераціональний розподіл податкового навантаження, ухилення платників від сплати податків, неефективний податковий контроль, низька податкова культура суспільства. Метою удосконалення управління є розбудова сучасної ефективної, гнучкої та справедливої податкової

системи, яка могла б гарантувати рівність платників податків та сприяти досягненню стратегічних цілей розвитку країни.

Для цього доцільно розробити стратегію розвитку податкової системи, забезпечуючи її прогнозованість і стабільність. Ця стратегія має бути узгодженою зі стратегією соціально-економічного розвитку країни і бути спрямованою на прискорення темпів економічного зростання та підвищення добробуту громадян. Рівень податкового адміністрування в Україні має бути якісним та ефективним і відповідати вимогам суспільства. Також доцільно розширювати базу оподаткування, не підвищуючи податкового навантаження, стимулювати платників податків дотримуватися вимог Податкового кодексу України, використовувати фінансові важелі заохочення до сумлінних платників податків.

Другим напрямом реформування системи управління державними фінансами є підвищення ефективності формування і розподілу державних фінансових ресурсів на рівні державної політики. Цей напрямок охоплює модернізацію стратегічного планування, запровадження програмно-цільового методу, удосконалення міжбюджетних відносин та проведення фіскальної децентралізації.

Необхідність такого реформування, насамперед, обумовлена відсутністю стратегічного планування, внаслідок чого тактичні політичні заходи держави виявилися неузгодженими за цілями, ресурсами, що призвело до неефективного витрачання державних фінансових ресурсів. Окремі стратегічні заходи головних розпорядників коштів не стали належним інструментом планування і реалізації фінансової політики.

Метою цього напряму реформування є побудова такої системи державного стратегічного планування, яка дала б можливість узгоджувати усі управлінські дії для досягнення стратегічних цілей. Інструмен-

том для прийняття конкретних рішень і забезпечення ефективного використання державних фінансових ресурсів має бути програмно-цільовий метод бюджетування. Проведення фіскальної децентралізації та удосконалення міжбюджетних відносин доцільно спрямувати на створення нової демократичної системи управління місцевими фінансами, зміцнення фінансової спроможності територіальних громад.

За третім напрямом реформування державі доцільно модернізувати систему публічних закупівель, удосконалити управління державними інвестиціями, систему бухгалтерського обліку і звітності у державному секторі та систему державного фінансового контролю. В Україні протягом тридцятирічної історії система державних закупівель була корумпованою, постійно змінювалися умови таких закупівель, була відсутня конкуренція, неефективним виявився державний фінансовий контроль та державне регулювання закупівель. Система управління державними інвестиціями характеризувалася необґрунтованістю, непрозорістю та корупційними скандалами. Практика побудови обліку і звітності не відповідала суспільним потребам щодо отримання необхідної інформації. Був відсутній прогрес у розвитку внутрішнього та зовнішнього державного фінансового контролю.

У зв'язку з цим держава сформувала мету – створити в суспільстві належні умови для забезпечення якісного виконання усіх державних фінансових планів шляхом: побудови нової системи публічних закупівель; запровадження практики планування державних інвестицій на основі довгострокової і середньострокової перспектив з дотриманням прозорості і демократизації усіх процедур; модернізації системи бухгалтерського обліку і звітності у державному секторі, яка дала б можливість усім державним структурам своєчасно отримувати якісну та

достовірну інформацію при розробці й прийнятті відповідних управлінських фінансових рішень; побудови такої системи державного фінансового контролю, яка спряля б попередженню фінансових зловживань, своєчасному виявленню фактів порушень фінансового законодавства, відшкодуванню нанесених державі фінансових збитків.

Важливим напрямом реформування управління державними фінансами є забезпечення належного рівня гласності, прозорості та чіткої підзвітності в управлінні усіма ланками фінансової системи України. Саме прозорість бюджетного процесу сприяє активізації участі громадян у розробці, прийнятті та виконанні рішень стосовно наповнення і витрачання бюджетних коштів у всіх ланках бюджетної системи. Зростаюча потреба громадян у задоволенні їхніх запитів при отриманні державних послуг може бути забезпечена за умови застосування в управлінні державними фінансами сучасних інформаційних технологій.

У зв'язку з цим в Україні активно використовуватиметься практика прийняття "Бюджету для громадян"; до бюджетного процесу залучатимуться громадяни, які проживають на відповідних територіях ОТГ, практикуватимуться громадські слухання під час усіх стадій бюджетного процесу, активно впроваджуватимуться IT-рішення на всіх стадіях управління державними фінансами.

Висновки. У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

1. Метою управління державними фінансами є оптимізація розподілу і перерозподілу ВВП, забезпечення високої ефективності формування і використання державних фінансових ресурсів на всіх стадіях бюджетного процесу в усіх ланках державної фінансової системи. Досягнення цієї мети може бути забезпечене належним чином за умови використання усіх елементів фінансового механізму.

2. Під управлінням державними фінансами запропоновано розуміти сукупність взаємопов'язаних дій (управлінських функцій), прийомів, методів, що спрямовані на керування державними фінансовими потоками, державними фінансовими ресурсами, централізованими фондами грошових коштів держави, децентралізованими фондами грошових коштів суб'єктів господарювання державної форми власності, державними фінансовими планами, державною фінансовою системою країни з метою досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку суспільства та якісного виконання державою своїх функцій.

3. Стратегічною метою удосконалення системи управління державними фінансами є забезпечення побудови ефективної фінансової системи України, здатної здійснювати надання усіма ланками якісних державних послуг усім суб'єктам суспільства у процесі розподілу і перерозподілу ВВП, сприяючи при цьому досягненню належних пріоритетів розвитку України. Досягнення такої мети рекомендовано забезпечити за допомогою таких напрямів: дотримання належної фінансової дисципліни у довгостроковій та середньостроковій перспективі; реформування діючої системи формування і розподілу державних фінансових ресурсів та підвищення її ефективності у процесі розробки й уточнення державної економічної політики; створення належних умов для забезпечення якісного виконання державного бюджету та інших фінансових планів держави; забезпечення належного рівня гласності, прозорості та чіткої підзвітності в управлінні усіма ланками фінансової системи держави.

4. Результатом виконання завдань, пов'язаних з реформуванням системи управління державними фінансами, може бути якісне удосконалення дії всіх елементів фінансового механізму, що відобража-

тиметься у: значному скороченні дефіциту державних фінансових ресурсів; зниженні темпів зростання зовнішнього та внутрішнього державного боргу; сприянні розумної послідовності та можливої передбачуваності державної фінансової політики; передбачуваності фінансових внутрішніх та зовнішніх викликів й можливості попередження їх негативних наслідків; розширенні обсягів та підвищенні якості державних послуг й задоволенні суспільних інтересів громадян України; зростанні обсягів та підвищенні ефективності державних фінансових інвестицій, що сприятиме прискоренню темпів соціально-економічного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Горин В. П. *Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту: теоретична концептуалізація та проблеми функціонування* : монографія. Тернопіль : 2020. 516 с.
2. Коваленко В. М. *Фінансова система України: теорія, методологія, практика* : монографія. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2019. 360 с.
3. Лободіна З. М. *Бюджетний механізм: концептуальні засади та перспективи модернізації* : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 412 с.
4. Мискін Ю. І. *Соціалізація бюджетної політики України* : монографія. Київ : АГРАР МЕДІА ГРУП, 2019. 508 с.
5. *Бюджетний менеджмент* : підручник; за ред. В. Г. Дем'янишина, Г. Б. Погріщук. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 532 с.
6. Рожко О. Д. *Державні фінанси України: детермінанти та пріоритети розвитку* : монографія. Київ : Видавництво "Ліра К", 2016. 360 с.
7. Fedosov V., Krysovatyu A., Oparin V., Yukhymenko P. *Modern Ukrainian financial science: theoretical paradigm & practical concept of public finance: monograph*. Oklahoma City: Draft2Digital Publishing House, 2018. 447 p.
8. Крисоватий А. *Новий прагматизм фіскалізації публічних фінансів. Світ фінансів. Вип. 1 (66). 2021. С. 10–23.*

9. Хомутенко А. В. Сучасна парадигма управління державними фінансами України : монографія. Київ : ФОП Гуляєва В. М., 2019. 384 с.

10. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки: Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8.02.2017 р. № 142-р. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-p>.

11. Бюджетний кодекс України. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

12. Податковий кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

13. Митний кодекс України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

References

1. Horyn, V. P. (2020). *Finansovyi mekhanizm zabezpechennia suspilnoho dobrobutu: teoretychna kontseptualizatsiia ta problemy funktsionuvania* [Financial mechanism of social welfare: theoretical conceptualization and problems of functioning]. Ternopil [in Ukrainian].

2. Kovalenko, V. M. (2019). *Finansova sistema Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Financial system of Ukraine: theory, methodology, practice]. Lviv: LNU im. Ivana Franka [in Ukrainian].

3. Lobodina, Z. M. (2018). *Biudzhetnyi mekhanizm: kontseptualni zasady ta perspektyvy modernizatsii* [Budget mechanism: conceptual principles and prospects of modernization]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

4. Myskin, Yu. I. (2019). *Sotsializatsiia biudzhetnoi polityky Ukrainy* [Socialization of budget policy of Ukraine]. Kyiv: AHRAR MEDIA HRUP [in Ukrainian].

5. Demianyshyn, V. H., Pohrishchuk, H. B. (Ed.). (2017). *Biudzhetnyi menedzhment* [Budget management]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

6. Rozhko, O. D. (2016). *Derzhavni finansy Ukrainy: determinanty ta priorytety rozvytku* [State finances of Ukraine: determinants and priorities of development]. Kyiv: Vydavnytstvo Lira K [in Ukrainian].

7. Fedosov, V., Krysovaty, A., Oparin, V., & Yukhymenko, P. (2018). *Modern Ukrainian financial*

science: theoretical paradigm & practical concept of public finance. Oklahoma City: Draft2Digital Publishing House.

8. Krysovaty, A. (2021). *Novyi prahmatyzm fiskalizatsii publichnykh finansiv* [New pragmatism of fiscalization of public finances.]. *Svit finansiv – World of Finance*, 1 (66), 10-23 [in Ukrainian].

9. Khomutenko, A. V. (2019). *Suchasna paradyhma upravlinnia derzhavnyimi finansamy Ukrainy* [Modern paradigm of public finance management of Ukraine]. Kyiv: FOP Huliaieva V. M. [in Ukrainian].

10. *Stratehiia reformuvannia systemy upravlinnia derzhavnyimi finansamy na 2017-2020 roky* [Strategy for reforming the public financial management system for 2017-2020]. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-p>.

11. *Biudzhetnyi kodeks Ukrainy* [Budget Code of Ukraine]. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

12. *Podatkovyi kodeks Ukrainy* [Tax Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

13. *Mytnyi kodeks Ukrainy* [Customs Code of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2021.